ДУАГ

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

Cóì õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí хөрөнгийн çàðöóóëàëò, ¿ð ä¿í д хийсэн нийцлийн аудитын тайлан

ДУАГ-НАБ/2016/01-НА/

Төсөл сонгон шалгаруулалт оновчгүй, сангаас олгосон зээлийн гэрээний биелэлт, төслийн үр дүнд тавих хяналт хангалтгүй байна.

Мандалговь
2016 он

АГУУЛГА

Тайланг бэлтгэсэн:

Дундговь аймгийн Аудитын газар

Тэргүүлэх аудитор
Т.ОЮУНЧИМЭГ

Аудитын менежер
Х.НАРАНЦАЦРАЛ

Ахлах шинжээч
Д.ИХБАЯР

Аудитор
Х.ГАРАМ

Аудитын тайлан, дүгнэлттэй холбоотой асуудлаар нэмж тодруулах, асууж лавлах зүйл байвал 70592208 дугаарын утас, 70592439 дугаарын факсаар харилцана уу.

ХАЯГ:
Сайнцагаан сум 7-р баг, Нутгийн удирдлагын ордон, 209 тоот

2016 оны 12 дугаар сар

Товчилсон үгс 3

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй 4-5
Ерөнхий мэдээлэл 6

***БҮЛЭГ 1.* Төсөл сонгон шалгаруулалт оновчгүй, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй байна.**

1.1. Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн эргэн төлөлт, хүүгийн орлогыг хугацаанд нь төвлөрүүлэх ажил хангалтгүй байна. 7-8
1.2. Сангийн удирдлага зохион байгуулалтын ажил хангалтгүй, сангийн үйл ажиллагаа хариуцсан мэргэжилтэнгүүдийн ажлын хариуцлагыг сайжруулах шаардлагатай байна. 8-15
1.3. Сангийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт хангалтгүйгээс зээлийг зориулалт бусаар ашиглах, хугацаа хэтэрсэн зээлийн авлага өсөх нөхцөл бүрдсэн байна. 15-17

***БҮЛЭГ 2.* Зээл олгосноор үйлдвэрлэл үйлчилгээ, ажлын байр нэмэгдсэн үзүүлэлттэй боловч бодит байдалтай нийцэхгүй, зээл хугацаандаа төлөгдөхгүй байна.**

2.1. 2015 онд 179 ажлын байр шинээр нэмэгдэж, 59 ажлын байр хадгалагдсан мэдээлэл байгаа боловч бодит байдалтай нийцэхгүй байна. 17-19
2.2. Нийт төлөгдөх зээлийн 49.5 őóâèéãőóãàöàà őýòýðñýí зээл ээлж, зээлийн эргэн төлөлт хангалтгүй áàéí à. 19-23
2.3. Сум хөгжүүлэх сангийн мэдээ тайланг олон нийтэд мэдээлээгүй, шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд тусгай нэр хаяг нээгээгүй байна 23-24

Дүгнэлт 24
Зөвлөмж 24-25
Шалгагдагч байгууллагаас ирүүлсэн санал 26
Аудитын тайланг баталгаажуулсан тушаал 27-30
Хавсралт 31-34

Товчилсон үгийн тайлбар

ÈÒÕ	Èðãýäèéí Tºëºº ëº ã÷äèéí Xóðàë
УБ	Улаанбаатар
Í ÄÕ	Í èéãì èéí äààòãàëûí õýëòýñ
ÑÕÑ	Ñóì õº ãæ¿¿ëýõ ñàí
ААНБ	Аж ахуй нэгж, байгууллага
Í ÄØ	Í èéãì èéí äààòãàëûí øèì òãýë

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй

Àóäèò õèéñýí ¿í äýñëýë, á¿ðýí ýðõ

Үндэсний Аудитын газрын харьяа Дундговь аймгийн Аудитын газрын 2016 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг үндэслэн Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд нийцлийн аудитыг хийж гүйцэтгэлээ.

Àудитын çîðèëò

Cóì õºãæ¿¿ëýõ ñàíãèéí çàðöóóëàëò, ¿ð ä¿í, түүнд тавих хяналтыг хууль тогтоомжийн дагуу зохион байгуулсан эсэхэд аудит хийж, ä¿ãíýëò ãàðãàí, гарсан зөрчлийг арилгах, цаашид сайжруулах, ¿ð ºãººæèéã äýýøë¿¿ëýõ òàëààð ñàíàë çºâëºìæ áîëîâñðóóëан õîëáîãäîõ áàéãóóëëàãà, àëáàí òóøààëòàí ä òàíèëöóóëàõàä àóäèòûí çîðèëт ÷èãëýсэн.

Аудитыг дараах дэд çîðèëòûí õ¿ðýýí ä ã¿éöýòãýëýý. Үүнд:

- Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг хууль журмын дагуу бүрдүүлж, зарцуулсан эсэх;
- Сум хөгжүүлэх сангийн зээл, үр дүнтэй байгаа эсэх;
- Мэдээллийн ил тод байдал хангагдсан эсэх.

Àóäèòàä àøèãëàñàí øàëãóóð ¿ç¿¿ëýëò

Дараах хууль эрхийн актын холбогдох заалтуудыг аудитын шалгуур эх сурвалж болгон ашиглав.

- Òºсвèéí òóõàé õóóëü;
- Òºðèéí àóäèòûí òóõàé õóóëü;
- Çàñãèéí ãàçðûí òóñãàé ñàíãèéí òóõàé õóóëü ;
- Íÿãòëàí áîäîõ á¿ðòãýëèéí òóõàé õóóëü;
- Æèæèãäóóí ä ¿éëäâýðëýëèéí òóõàé õóóëü;
- Õºäºëìºð ýðõëýëòèéã äýìæèõ òóõàé õóóëü;
- Засгийн газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоол;
- Засгийн газрын 2016 оны 153 дүгээр тогтоол;
- Шилэн дансны тухай хууль ;
- Áóñàä õîëáîãäîõ ýðõ ç¿éí àêò.

Хамарсан хүрээ

Àóäèòàà Хөдөлмөрийн хэлтэс, 15 сумын Ñóì õºãæ¿¿ëýõ ñàíãèéí 2014, 2015 он, 2016 îíû эхний 9 сарын мэдээ тайлан судалгаа, Дэрэн, Дэлгэрцогт, Сайхан-Îâîî, Дэлгэрхангай, Хулд, Луус, Сàéíöàãààí ñóìäûí сангийн үйл ажиллагааг хамруулан çàõèðàìæ, òîãòîîë øèéäâýð, çýýëèéí ãýðýý, ñàíõ¿¿ãèéí òàéëàí, àíõàí øàòíû áàðèìò òóóä, çýýëèéí ¿ð ä¿í õýëýëöñýí õóðëûí òýìäýãëýë áîëîí òºñºë õýðýãæ¿¿ëæ áàéãàà èðãýä, àæ àõóéí íýãæ, байгууллагуудыã àóäèòàà õàìðóóëëàà.

Аудитын арга зүй

Аудитыг гүйцэтгэхэд Аудитын олон улсын стандарт, АДБОУС, Нийцлийн аудитын гарын авлага, Төрийн хяналт шалгалтын стандарт, түүнийг хэрэгжүүлэх аргачилсан зөвлөмж, нийцлийн аудитын арга зүйг мөрдөж, батлагдсан төлөвлөгөө хөтөлбөрийн дагуу холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, тулган баталгаажуулах, зэрэгцүүлэх, харьцуулах зэрэг аудитын горимыг хэрэгжүүлэн, нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

Аудитын явцад Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бодлогын хэрэгжилт, сум хөгжүүлэх сан хариуцсан мэргэжилтэн болон ñóìäûí æèæèã äóíä ¿éëäâýðëýë õàðèóöñàí ìýðãýæèëòýí, ñóìäûí ÈÒÕ-ûí äàðãà íàð, àæëûí õýñãèéí çàðèì ãèø¿¿ä, ÑÕÑ-ààñ çýýë àâñàí çàðèì òºñºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ èðãýäòýé óóëçàí òºñºë øàëãàðóóëàëò, ¿éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýý ýðõëýëò, çýýëèéí ýðãýí òºëºëò, çýýëèéí ¿ð ä¿í ãèéí òàëààð ÿðèëöëàãà õèéæ, ñàíàë ñîëèëöîí àæèëëàëàà.

Àóäèòûã ÿâóóëñàí õóãàöàà, áàãèéí á¿ðýëäýõ¿¿í

Батлагдсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрөөр аудитын гүйцэтгэл, тайлагналын үе шатны ажлыг 2016 оны 07 дугаар сарын 01-нээс эхлэн 10 дугаар сарын 27-ныг хүртэл хугацаанд гүйцэтгэх байсан болович ҮАГ-ын нэгдсэн удирдамжаар “Засгийн газрын тусгай сангийн үйл ажиллагааны үр дүн”, “Орон нутгийн сонгуулийн зардлын гүйцэтгэл”-д нийцлийн аудит хийх хугацаа давхардсан зэрэг цаг үеийн ажлын шаардлагаар хугацааг хойшлуулсан.

Аудитын гүйцэтгэл, тайлагналын үе шатны ажлыг 2016 оны 11 дүгээр сарын 21-нээс эхлэн 2016 оны 12 дугаар сарын 08-ныг хүртэл хугацаанд тэргүүлэх аудитор Т.Оюунчимэг, аудитын менежер Х.Наранцарал нар хянан удирдаж, нийцлийн аудитын багийн ахлах шинжээч Д.Ихбаяр, аудитор Х.Гарам нар гүйцэтгэлээ.

Àóäèòûí ä¿í

Аудитаар нийт 863.5 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 1.6 сая төгрөгийг нөхөн төлүүлэхээр төлбөрийн акт тогтоож, 861.9 сая òºãðºãèéí зөрчлийг арилгуулахаар хугацаатай албан шаардлага хүргүүллээ.

ЕРӨНХИЙ МЭДЭЭЛЭЛ:

Сумын иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас сумандаа жижиг, дунд үйлдвэр байгуулах, үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэх, өргөтгөхөд нь дэмжлэг үзүүлэхэд зориулан эхний ээлжинд төсвийн хөрөнгийг эргэж төлөгдөх нөхцөлөөр ашиглуулах замаар сумын хөгжлийн сан байгуулах эх үүсвэр бүрдүүлэхээр Ì î í ãî ë Óëñû í Çàñãèéí газрын 1996 оны 258 тогтоолоор “Cói õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ”-ãанх байгуулжээ.

Харин дээрх тогтоолыг 2001 онд ЗГ-ын 157 дугаар тогтоолоор, 2011 онд ЗГ-ын 157 дугаар тогтоолыг ЗГ-ын 134 дүгээр тогтоолоор тус тус хүчингүй болгосон байна.

Ì î í ãî ë Óëñû í Çàñãèéí ãàçðû í 2011 î í û 134 ä¿ãýýð òî ãòî î ëî î ð “Ñói õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí õº ðº í ãèéã á¿ðä¿¿ëýõ, çàðöóóëàõ, õÿí àëò òàâèõ æóðàì ”-û ã áàòàëж, 2016 оны 153 дугааð òî ãòî î ëî î ð уг æóðàì шинэчлэгдсэн байна.

Аймагт олгогдох Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн хэмжээг Засгийн газраас тогтоон хуваарилдаг бөгөөд 2011 оноос 2013 он хүртэлх хугацаанд 3,000.0 сая төгрөг хуваарилагдаж байжээ.Үүнээс 2012 онд санхүүжилт олгогдоогүй байна.

Äóí äãî âü àéì àãò 2011 î í ä Ñói õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí ýõ ¿¿ñâýðт 1,000.0 сая òº ãðº ã î ëãî ñí û ã äàðààõ áàéäëààð õóâààðèëñàí áàéí à. ¯¿í ä:

- Ñàéí öàãààí ñói àí ä 265.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Ýðäýí ýäàëàé ñói àí ä 75.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Àäààöàã ñói àí ä 60.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Áóñàä ñói àí ä òóñ á¿ð 50.0 ñàÿ òº ãðº ã.

2013 онд тухайн оны хуваарилагдсан санхүүжилт дээр 2012 оны олгогдоогүй санхүүжилтийг нэмж 2,000.0 сая òº ãðº ãийг олгосныг дараах байдлаар хуваарилжээ. ¯¿í ä:

- Ñàéí öàãààí ñói àí ä 530.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Ýðäýí ýäàëàé ñói àí ä 150.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Àäààöàã ñói àí ä 120.0 ñàÿ òº ãðº ã,
- Áóñàä ñói àí ä òóñ á¿ð 100.0 ñàÿ òº ãðº ã.

Тус санд 2013 онд 2,000.0 сая òº ãðº ãийн òº ñº ë õýðýãæ¿¿ëýã÷èä î ëãî õ çýýëèéí ñàí õ¿¿æèëò, 604.8 ñàÿ òº ãðº ãийн çýýëèéí ýðãýí òº ëº ëò, 50.6 ñàÿ òº ãðº ãийн çýýëèéí õ¿¿ãèéí î ðëî ãî , 66.4 ñàÿ òº ãðº ãийн áóñàä î ðëî ãыг тус тус төвлөрүүлжээ.

2014 оноос хойш манай аймагт Засгийн газраас санхүүжилт олгогдоогүй байна.

Àéì ãèéí õýì æýýнд ñói õº ãæ¿¿ëýõ ñàí 2015 î í û ýõýí ä 708.5 сая òº ãðº ãèéí ¿ëäýãäýëòýé, òàéëàí ò î í ä 1,041.4 сая òº ãðº ãèéí î ðëî ãû ã òº âëº ð¿¿ëæ, 1,261.9 сая төгрөгийн çýýë î ëãî æ, 13.5 сая төгрөгийг бичиг хэрэг, урамшууллын зардалд зарцуулж æèëèéí ýöýñò 374.5 сая òº ãðº ãèéí ¿ëäýãäýëòýéãýýð ñàí õ¿¿ãèéí òàéëàí ä òàéëàãí àñàí áàéí à.

Cóì õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí хөрөнгийн çàðöóóëàëò, үр дүн

Бүлэг 1

Төсөл сонгон шалгаруулалт оновчгүй, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавиагүй байна.

1.1. СХС-ийн эх үүсвэрийг хуулийн дагуу бүрэн төвлөрүүлсэн үү?

Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн эргэн төлөлт, хүүгийн орлогыг хугацаанд нь төвлөрүүлэх ажил хангалтгүй байна.

Суманд үйл ажиллагаа явуулж буй жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчийг дэмжих, тэдэнд банкны шаардлагаас гадуур бага хүүтэй зээл олгох, ажлын байр нэмэгдүүлэх зорилгоор Хөдөлмөрийн сайдын 2012 оны А/69, 2013 оны А/38 тоот тушаалаар 2011-2013 оны “Сум хөгжүүлэх сан”-ийн эх үүсвэрийг Засгийн газраас хуваарилж, төрийн сангийн дансаар дамжуулан сумдад хүргэсэн байна.

Сум хөгжүүлэх сангийн 2015 оны эхний үлдэгдэл 708.5 сая төгрөг, тайлант онд 1,041.3 сая төгрөгийн орлого орсноос 92.7 хувь буюу 965.3 сая төгрөг нь зээлийн эргэн төлөлт, 6.3 хувь буюу 66.0 сая төгрөг нь зээлийн хүүгийн эргэн төлөлт, 1.0 хувь буюу 10.1 сая төгрөг нь хандив тусламж, бусад орлогоос орсон байна.

Хүснэгт: 1

Сум хөгжүүлэх сангийн эх үүсвэрийн тооцоо / 2015 он/

/сая төгрөг/

Д/д	Ñóì û í í ýð	Эхний үлдэгдэл	Сангийн эх үүсвэр				Дүн
			Олгосон ñàí õ¿¿æèëò	Зээлийн ýðãýí òº ëº ëò	Хүүгийн î ðëî ãî	Бусад	
1	Äýëãýðöî ãò	37.2		54.2	3.9		58.1
2	Äýðýí	35.6		33.4	3.0		36.3
3	Ãî âü-Óãòààë	84.3		36.8	2.5		39.3
4	Öàãààí äýëãýð	80.9		29.7	1.7		31.4
5	Áàÿí æàðãàëàí	58.7		81.1	1.9		83.0
6	Ãóðâàí ñàéõàí	37.5		29.2	2.5		31.6
7	ª í äº ðø èë	64.5		32.5	1.4		33.9
8	ª ëçèéò	12.0		10.2	0.9		11.1
9	Õóëä	5.4		51.0	3.0		53.9
10	Ëóóñ	44.8		52.4	4.7	0.013	57.1
11	Äýëãýðõàí ãàé	40.4		37.2	2.2	8.7	48.2
12	Ýðäýí ýäàëàé	52.2		49.2	9.7		58.9
13	Ñàéõàí -Î âî î	3.1		25.2	2.0	0.8	28.0

14	Àäààöàã	30.5		93.7	3.6		97.3
15	Ñàéí öàãààí	121.5		349.6	23.0	0.6	373.2
	ä¿í	**708.5**	**-**	**965.3**	**66.0**	**10.1**	**1,041.4**

Луус, Дэлгэрхангай Сайхан-овоо сумд өвс, тэжээлийн орлого, малжуулах төслийн эргэн төлөлт болон бусад данс андуурагдсан орлогын гүйлгээг бусад орлогод бүртгэж тайлагнасан.

Зээлийг олгохдоо гэрээнд заасан хугацаанаас хамааруулан эргэн төлөлтийн хуваарь хийсэн боловч түүнд үндэслэн орлогын эх үүсвэрийг төлөвлөх, зээлийг гэрээнд заасан хугацаанд төвлөрүүлэх ажил хангалтгүй, урсгалаар явагдаж байна.

Сумдын СХС-гууд 2015 оны эхэнд нийт 2,917.6 сая төгрөгийн авлага тайлагнасан бөгөөд Засгийн газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 2.1.3.[1]- т заасан эргэн төлөгдөх зээлийн хүүгийн орлого болон хугацаа хэтэрсэн зээл, зээлийн хүү, алдангаас орох орлого, шүүх хяналтын байгууллагаар шийдвэрлүүлсэн авлагыг тухайн жилийн орлогод тооцож төлөвлөөгүй байна. Энэ нь сангийн орлогыг нэмэгдүүлэх талаар санаачлагагүй ажилласантай холбоотой байна.

Сум хөгжүүлэх сангийн зээл, зээлийн хүү алдангийг нарийвчлан тооцож, санхүүгийн тайлан балансад үнэн зөв тусгах зорилгоор 2016 онд санхүүгийн программыг сумд тус бүр 770.0 мянган төгрөгөөр худалдан авсан боловч тус программыг ашиглаагүй, зээл, зээлийн хүү алдангийг гараар тооцож байгаа нь, төсвийн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулсан гэж үзэхээр байна.

1.2. ***Сангийн удирдлага зохион байгуулалт үр дүнтэй байна уу****?*

Сангийн үйл ажиллагаа хариуцсан мэргэжилтнүүдийн ажлын хариуцлагыг сайжруулах шаардлагатай байна.

Засгийн газрын 2011 оны 134, 2016 оны 153 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 3.2[2]-т сум хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагааг сумын засаг дарга хэрэгжүүлэх ерөнхий заалт байгаа бөгөөд хариуцан зохион байгуулах мэргэжилтэнгийн талаар тусгагдаагүй байна.

Сайнцагаан сумаас бусад сумдад ихэвчлэн хүнс, хөдөө аж ахуйн асуудал хариуцсан мэргэжилтэн сум хөгжүүлэх сангийн ажлыг хавсран гүйцэтгэж байна.

Харин Дэлгэрцогт суманд Засаг даргын орлогч нь сангийн ажлыг хариуцан гүйцэтгэж байна.

Аудитаар сумдад томилолтоор ажиллах хугацаанд зарим сумдын мэргэжилтнүүд аудитад шаардлагатай мэдээлэл, баримт материал, судалгаа

[1] Монгол улсын Засгийн газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн журам“-ын 2.1.3-т “иргэн аж ахуй нэгжид сангаас олгосон зээлийн хүүгийн орлого” гэж заасан.

[2] Сумын Засаг дарга сангийн үйл ажиллагаатай холбогдсон дараахь эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

хугацаанд нь үнэн зөв гаргаж өгөөгүй, төрийн аудитын үйл ажиллагаанд саад учруулсан тул хариуцлага тооцож, зөрчлийг арилгуулахаар хугацаатай албан шаардлага хүргүүлсэн.

Тухайлбал;

- Дэлгэрхангай сумын СХС-гийн ажил хариуцсан ажилтан Ё.Эрдэнэбулган, ЗДТГ-ын нягтлан бодогч Б.Өрнөхбаяр нар сангийн зээлийн эргэн төлөлтийн судалгааг шаардсан хугацаанд үнэн зөв гаргаж өгөөгүй,
- Хулд сумын сангийн ажил хариуцсан мэргэжилтэн Б.Батмөнх тус суманд ажиллахаар томилолтын удирдамж чиглэлийг урьдчилан хүргүүлсэн байхад бидэнд мэдэгдэлгүй эзгүй байсан.

Засгийн Газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоолоор баталсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 3.1-д сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сангийн хөрөнгөөс зээл олгох, зарцуулах, хяналт тавих, зээлийг эргэн төлүүлэх, тайлагнахтай холбоотой хэрэгжүүлэх эрх, үүргийг заасан байна.

Аудитад хамрагдсан 7 сумын хувьд Сайнцагаан, Дэрэн, Дэлгэрцогт сумдаас бусад сумын ИТХ эрх, үүргээ бүрэн хэрэгжүүлж ажиллаагүй байна.

Тухайлбал:

- Сангийн хөрөнгөөр зээл олгохтой холбогдуулан сумын хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлийг 2013 оноос хойш шинэчлээгүй;
- Сумын эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн байдлыг харгалзан сангаас олгох тухайн жилийн зээлийн хүүгийн хэмжээг жил бүр шинэчлэн тогтоосон шийдвэр гаргаагүй;
- Төсөл сонгон шалгаруулахад сумын иргэдийн саналыг авах, түүнийг харгалзан үзэх боломжийг бүрдүүлэх арга хэмжээ аваагүй. Зөвхөн зөвлөлийн гишүүн болон Засаг даргын шийдвэрээр зээлийг олгож “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 3.1.4[3]. –дэх заалтыг зөрчсөн. Сангийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих ажлын хэсэгт "Баялаг бүтээгчдийг дэмжих холбоо” төрийн бус байгууллагын төлөөллийг оролцуулах тухай ЗГ-ын 2015-12-21-ний өдрийн 494-р тогтоолыг хэрэгжүүлээгүй;
- Сангийн үйл ажиллагаанд хийсэн хяналт шалгалтын дүн, гүйцэтгэлийн тайланг хэлэлцэн шийдвэрлэх ажил хийгдээгүй.

Сумдын Засаг дарга нарын хувьд төсөл сонгон шалгаруулах зөвлөлөөс шалгаруулсан төсөлд зээл олгох шийдвэрийг гаргаж, зээлийн гэрээ байгуулан зээлийг олгож, сангийн үйл ажиллагааг нягтлан бодох бүртгэлийн хууль тогтоомжийн дагуу хөтлүүлж тайлагнаж хэвшсэн байна.

Харин зээлийн гэрээний биелэлтийг хангуулах, хэрэгжилтийн явц үр дүнд байнгын хяналт тавих болон сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, ашиглалт, зээлийн эргэн төлөлтийн мэдээллийг аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газарт хүргүүлэх ажил хангалтгүй байна.

[3] Төсөл сонгон шалгаруулахад сумын иргэдийн саналыг авах, түүнийг харгалзан үзэх боломжийг бүрдүүлэх арга хэмжээ авах;

Тухайлбал;

- Сайнцагаан сумаас бусад сумдын сан хариуцсан мэргэжилтнүүд гэрээний биелэлт, төслийн хэрэгжилт, явц, үр дүнд байнгын хяналт хийгээгүй, төсөл хэрэгжүүлэгч нараас зээлийн үр дүн, хэрэгжилтийн талаар авсан судалгаа тайлан байсангүй.
- Сумдын СХС хариуцсан мэргэжилтэн сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, ашиглалт, зээлийн эргэн төлөлттэй холбоотой мэдээллийг “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 5.4[4]-т заасан хугацаанд аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газарт хүргүүлээгүй хугацаа хожимдуулж, удаа дараа шаардуулж өгдөг байна.
- СХС-ийн журам 2016 онд шинэчлэгдэж дээрх мэдээний хүснэгт өөрчлөгдсөнтэй холбоотой Гурвансайхан, Хулд, Цагаандэлгэр, Дэрэн сумд мэдээ огт ирүүлээгүй, харин бусад сумд 2016 оны 3 дугаар улирлын мэдээг Хүнс, хөдөө аж ахуйн газарт өгөөгүй байна.

Тайлбар: 2013 оноос эхлэн Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн бүрдүүлэлт, зарцуулалтад хяналт тавих, мэдээ судалгааг нэгтгэх ажлыг аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтэс хариуцаж байсан бол 2016 оноос аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газарт шилжсэн байна.

Аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтэс 2015 оны дэмжигдсэн төслийн тоог 24 төслөөр, дэмжигдсэн төсөлд олгосон санхүүжилтийн дүнг 237.3 сая төгрөгөөр зөрүүтэй нэгтгэж Аж үйлдвэрийн яаманд хүргүүлсэн байна.

Хөдөлмөрийн хэлтэст сумдаас СХС-ийн зарцуулалтын талаарх мэдээг файлаар ирүүлж, цаасаар баталгаажуулахгүй байгаа нь шаардлага хангахгүй, тухайн мэдээ үнэн зөв эсэхийг нотлох баримтгүй, мэдээлэл зөрүүтэй байх шалтгаан болж байна.

Хүснэгт: 2

/сая төгрөг/

Д/д	Ñóì û í í ýð	Дэмжигдсэн төслийн тоо			Дэмжигдсэн төсөлд олгосон санхүүжилт		
		Аудитаар гаргасан судалгаагаар	Аймгийн СХСан хариуцсан мэргэжилтны мэдээгээр	Зөрүү	Аудитаар гаргасан судалгаагаар	Аймгийн СХСан хариуцсан мэргэжилтны мэдээгээр	Зөрүү
1	Äýëãýðöîãò	9	9	-	83.0	83.0	-
2	Äýðýí	13	13	-	52.4	50.0	2.4

[4] Сумын Засаг дарга сум хөгжүүлэх сангийн орлого, зарлагын дүн болон зарцуулалтын тайланг улирал, жилээр гаргаж, улирлын эхний сарын 10-ны дотор аймгийн хүнс, хөдөө аж ахуй, жижиг, дунд үйлдвэрийн газарт хүргүүлнэ. Аймгийн хүнс, хөдөө аж ахуй, жижиг, дунд үйлдвэрийн газар сумдын тайланг аймгийн хэмжээнд нэгтгэж, улирлын эхний сарын 20-ны дотор Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яаманд, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам тайланг улсын хэмжээнд нэгтгэж улирлын эхний сарын 30-ны дотор Сангийн яаманд тус тус хүргүүлнэ.

3	Ãî âü-Óãòààë	8	8	-	70.4	70.4	-
4	Öàãààí äýëãýð	11	11	-	71.0	71.0	-
5	Áàÿí æàðãàëàí	5	3	2	114.3	17.0	97.3
6	Ãóðâàí ñàéõàí	8	8	-	66.5	66.5	-
7	ª í äº ðø èë	4	4	-	45.0	45.0	-
8	ª ëçèéò	3	3	-	8.7	8.7	-
9	Õóëä	7		7	47.0	0.0	47.0
10	Ëóóñ	9	8	1	87.5	87.5	-
11	Äýëãýðõàí ãàé	13	13	-	77.6	77.6	-
12	Ýðäýí ýäàëàé	6	4	2	96.0	80.0	16.0
13	Ñàéõàí -Î âî î	9	3	6	41.5	12.0	29.5
14	Àäààöàã	16	11	5	78.8	54.0	24.8
15	Ñàéí öàãààí	31	30	1	322.3	302.0	20.3
	ä¿í	**152**	**128**	**24**	**1,261.9**	**1,024.6**	**237.3**

Дээрх судалгаанаас харахад сум хөгжүүлэх сан хариуцсан мэргэжилтнүүд ажилдаа хариуцлагагүй хандаж, зөвхөн зээл олгоход гол анхаарлаа чиглүүлж, мэдээ судалгааг нэгтгэх, мэдээлэх зэрэг зохион байгуулалтын асуудлыг орхигдуулж байна.

Мөн СХС хариуцсан мэргэжилтэн орон тооны бус, олон удаа солигддог, санхүүгийн мэдлэг дутмаг, сургалтанд хамрагдаагүй зэргээс шалтгаалж байна.

Цаашид мэргэжилтнүүд тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл боломжийг хангаж, аймгаас нэгдсэн сургалт зохион байгуулж чадавхижуулах шаардлагатай байна.

Сангаас олгох зээлийн хүүгийн орлогын 50 хүртэл хувийг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрээр байгуулагдсан төсөл сонгон шалгаруулах, зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлтөд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулах зөвлөлийн үйл ажиллагаанд зарцуулдаг бөгөөд аудитад хамрагдсан сумдаас Сайнцагаан, Дэлгэрцогт, Луус сумд 2015 онд зарцуулах хөрөнгийн жагсаалт, зарцуулах хөрөнгийг хэмжээг ИТХ-аар батлуулан зарцуулжээ.

Харин Дэрэн, Хулд, Сайхан –Овоо, Дэлгэрхангай сумд Засгийн газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 3.2.6.[5]- дахь заалтыг зөрчиж хүүгийн орлогыг зарцуулсан байлаа. /Хүснэгт: 3/

Хүснэгт: 3

Зээлийн хүүгийн орлогын зарцуулалт

/мянган төгрөг/

д/д	**Ñóì û í í ýð**	**Шагнал óðàì ø óóëàë**	**СХС-ийн зарцуулалт**					
			Бичиг хэрэг	Шатахуун	Харилцаа холбоо	Сургалт	Бусад	Дүн
1	Äýëãýðöî ãò	350.0	55.0	51.6			755.8	1,212.4
2	Äýðýí	557.8	200.0	74.8		2,750.0	332.0	3,914.6

[5] Зээлийн хүүгийн орлогоос энэхүү журмын 1.8-д заасан зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлтөд хяналт тавих үйл ажиллагаанд зарцуулах хөрөнгийн төсвийг боловсруулж иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн, сумын жил бүрийн төсөвтэй хамт батлуулах;

3	Ãî âü-Óãòààë							
4	Öàãààí äýëãýð		203.0					203.0
5	Áàÿí æàðãàëàí				205.8			205.8
6	Ãóðâàí ñàéõàí				1,474.5			1,474.5
7	ª í äº ðø èë							-
8	ª ëçèéò		124.0					124.0
9	Õóëä		300.0					300.0
10	Ëóóñ		111.8	144.0	140.0			395.8
11	Äýëãýðõàí ãàé		18.6					18.6
12	Ýðäýí ýäàëàé		602.4					602.4
13	Ñàéõàí -Î âî î	1,058.4		241.6				1,300.0
14	Àäààöàã							-
15	Ñàéí öàãààí	2,800.0	279.0	347.1	271.5		45.6	3,743.1
	ä¿í	**4,766.2**	**1,893.7**	**859.1**	**2,091.8**	**2,750.0**	**1,133.4**	**13,494.1**

Аудитын явцад сангаас олгосон зээлийн хүүгийн орлогыг зориулалт бусаар зарцуулсан зөрчил илэрч, зөрчлийг арилгуулахаар 1.6 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоож, 4.3 сая төгрөгийн зөрчилд албан шаардлага өгсөн.

Тухайлбал;

- Хулд сум зээлийн хүүгийн орлогоос зээлдэгч нарт сургалт зохион байгуулсан гэж хуурамч баримт бүрдүүлэн, хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар 1.6 сая төгрөгийн гүйлгээ хийж байгууллагад хохирол учруулсан.
- Дэрэн сум 2015, 2016 онд сум хөгжүүлэх сангаас 3.8 сая төгрөгийг /худалдан авах ажиллагааны А-3 сертификат олгох сургалт, архи тамхины шалтгаант эмгэг судлалын төвөөс зохион байгуулсан сургалт, түншлэл арга хэмжээ,санхүүгийн программын үнэ/ зориулалтын бус зардалд зарцуулсан.
- Дэлгэрцогт сум 2016 онд сум хөгжүүлэх сангаас 0.6 сая төгрөгийг /“Дэлгэрцогт түншлэл-2016” үзэсгэлэн худалдааны шагнал урамшуулал / зориулалтын бус зардалд зарцуулсан.

Àóäèòàä õàì ðàãäñàí 7 ñóì õî ëáî ãäî õ æóðì ûí äàãóó òº ñº ë ñî í ãî í øàëãàðóóëàõ
÷èã ¿¿ðýã á¿õèé î ðî í òî î í û áóñ çº âëº ëèéã ñóì ûí ÈÒÕ-ûí òî ãòî î ëî î ð 7 õ¿í èé
á¿ðýëäýõ¿¿í òýéãýýð * /çº âëº ëèéí 3 ãèø ¿¿í í ü ò óõàéí ñóì ûí èðãýí èé ò º ëº º ëº ë áàéõàà ð/*
çî õèî í áàéãóóëæ àæèëëóóëñàí áàéí à.

Àóäèòàар нийт 15 ñóì ыг хамруулан ñóäàëãàà õèéõýä 2015 онд зээл авахаар
í èéò 201 òº ñº ë èð¿¿ëñí èéã õýëýëöýí 152 òº ñº ë áóþ ó 75.6 õóâèéã äýì æèí ñî í ãî í
øàëãàðóóëæ, çýýë î ëãî ñî í áàéí à.

Аудитад хамрагдсан 7 сумын хувьд дýì æèãäñýí òº ñëèéí ñàí õ¿¿æèëòèéã
î ëãî õäî î Çº âëº ëèéí õóðëûí òýì äýãëýëèéã¿í äýñëýí Çàñàãäàðãûí çàõèðàì æãàðãàñàí
áàéí à.

Хулд, Луус, Сайхан-Овоо, Сайнцагаан сумд ирсэн төслийг шалгаруулахдаа журамд заасан зээл олгох төслийн 5 үзүүлэлт, зээлдэгчид тавигдах 3 шалгуураар үнэлж эрэмбэлэлгүй зээл олгосон байна.

Энэ нь шалгуур хангасан төсөлд зээл олгож байгааг нотлох зүйлгүй, зөвлөлийн үйл ажиллагаа шударга явагдахгүй, ил тод нээлттэй байдал алдагдсан байгааг харуулж байна.

Òº ñëèéã ñî í ãî í øàëãàðóóëàõ î ðî í òî î í û áóñ çº âëº ëèéí ãèø¿¿äèéí àæëûí õàðèóöëàãà, èðãýäèéí òº ñº ë áî ëî âñðóóëàõ ì ýäëýã ÷àäâàð äóòì àãààñ øàëòãààëàæ çàðèì ñóì ääà òº ñëèéã ñóäëàæ ¿çýëã¿é øóóä øàëãàðóóëж, зээлийг хүссэн хэмжээнээс нь бууруулж î ëãî ñî í ÿâääë àæèãëàãäëàà.

Òóõàéëáàë: Дэрэн ñóì àí ä õýðýãæèж байгаа “ХАА-н бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх” òº ñº ë 2.4 сая төгрөгийн, Хулд сумын “Зочид буудал, цайны газар” төсөл 8.0 ñàÿ òº ãðº ãèéí , Дэлгэрхангай сумын “Талх нарийн боовны үйлдвэрлэл” төсөл 3.0 ñàÿ òº ãðº ãèéí çýýë тус тус àâñàí áî ëî â÷ ажлын байр, òî í î ã òº õº º ðº ì æ àâàõ ñàí õ¿¿æèëò õ¿ðýëöýýã¿é, эргэлтийн хөрөнгө дутмаг гэсэн шалтгаанаар õóâü õ¿í ýýñ í ýì æ çýýë àâ÷ äàâõàð çýýë òº ëæ áàéãààãààñ àâñàí çýýëýý õóãàöààí ä í ü òº ëæ÷ààõã¿é áî ëсон.

Мөн сум орон нутгийнхаа онцлогийг харгалзан үзэж, нэн тэргүүнд шаардлагатай тэргүүлэх чиглэлийг санхүүжүүлэхээр төслийг сонгон шалгаруулаагүй, нэг төрлийн төслийг жил бүр давтан шалгаруулдаг, тухайн сум орон нутагт оршин суудаггүй иргэнд зээл өгдөг, эрчимжсэн мал аж ахуй, малын үүлдэр угсаа сайжруулах нэрээр малчдад зээл өгч байгаа зэргээс СХС-ийн зорилго алдагдаж, хэрэгжүүлсэн төсөл үр дүнгүй болж байна.

Тухайлбал;

- 2014 онд доорх сумдад 2013 онд шалгарч байсан дараах нэр төрлийн төслүүдийг дахин шалгаруулж санхүүжүүлжээ.
  - Дэрэн суманд “Зочид буудал цайны газар” , “Модон эдлэл” төсөл
  - Дэлгэрцогт суманд “Блокны үйлдвэрлэл” , “Модон эдлэл” төсөл
  - Сайхан-Овоо суманд “Арьс нэхий элдүүр”, “Суран эдлэл” төсөл
  - Дэлгэрхангай суманд “Ноосон эдлэл” төсөл
  - Сайнцагаан суманд “Гахай үржүүлэх, аж ахуй байгуулах”, “Нийтийн тээврийн үйлчилгээ ” гэх мэт.
- Хулд , Луус сум 2014, 2015 онд “Адуу, ингэ, үхэр худалдан авах”, “Малын үүлдэр угсаа сайжруулах” төслөөр нийт 16 малчинд 68.5 сая төгрөгийн зээл өгсөн нь малчдын өрхийн хэрэглээнд зарцуулагдаж, зээлийн эргэн төлөлт хангалтгүй.
- Сайнцагаанаас бусад сумд тухай орон нутагт оршин суудаггүй нийт 10 иргэнд 72.0 сая төгрөгийн зээл олгосон нь зээлийг зориулалтын дагуу ашигласан нь тодорхой бус, үр дүнгүй, зээлийн хугацаа хэтрэлттэй байна. Энэ нь СХСийн журмын 4.2.1[6], 4.2.3[7]-дэх заалтуудыг зөрчсөн байна. /Хавсралт: 1/

Аудитад хамрагдсан 7 сум 2013 оноос хойш нийт 391 иргэнд 2,810.2 сая төгрөгийн зээл олгосон бөгөөд аудитаар хийсэн судалгаагаар 81 иргэний 628.0 сая төгрөгийн төслийн хэрэгжилт хангалтгүй, зээлийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулаагүй, зарим төсөл огт үйл ажиллагаа явуулаагүй байлаа.

[6] иргэн, аж ахуйн нэгж нь харъяаллын хувьд тухайн суманд бүртгэлтэй байх

[7] зээлийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу ашиглах, зээлээ хугацаанд нь төлөх төлбөрийн чадвартай байх.

Үйл ажиллагаа явуулаагүй төслийн эзлэх хувийг сумдаар харуулбал:

Диаграм :1

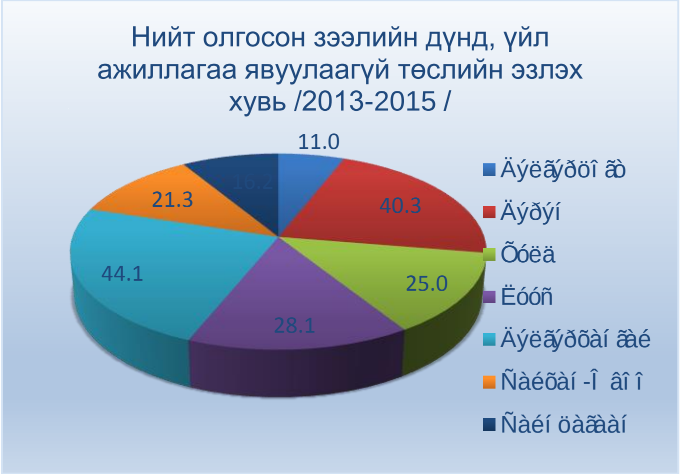

Дээрх зураглалаас харахад төсөлд олгосон санхүүжилтийн 11-44.1 хувь нь буюу нийт дүнгээрээ 22.3 хувь нь үр дүнгүй төслийг санхүүжүүлэхэд зарцуулагдсан байна.

Харин хэрэгжээгүй төслийн тоог санхүүжилт авсан төслийн тоотой харьцуулбал:

Диаграм :2

Дээрх зураглалаас харахад Дэлгэрхангай, Дэрэн, Сайнцагаан зэрэг сумдын хэрэгжээгүй төсөл их байгаа бөгөөд нийт олгосон төслийн 21 хувь нь хэрэгжээгүй байна.

Зөвлөл нь төсөл ñîíãîí øàëãàðóóëàõààà зээлдэгч нарын ируулсэн төслийн эдийн засгийн тооцоо, судалгаа, учирч болзошгүй эрсдэлийг урьдчилан тооцоолох чадвар муу, иргэдийн төлбөрийн чадварыг нарийвчлан тодорхойлоогүйгээс банкны зээлтэй иргэдэд зээл олгосон, мөн зээл хэлэлцэхээс өмнө зээлийн судалгааг СХС хариуцсан мэргэжилтэн обьект дээр нь очиж судалгаа хийдэггүйгээс зээлийн хөрөнгийг зориулалт бусаар ашиглах явдал түгээмэл байна.

Èéìä òº ñëèéã ñîíãîí øàëãàðóóëàõààà төсөл хэрэгжүүлэхээр ируулсэн төслийн хэрэгцээ шаардлага, нийт төсөвт өртгийн эдийн засгийн үндэслэлийг сайтар судалж, хэрэгжих боломжтой, жóðàìä çààñàí øàëãóóð үзүүлэлтийг бүрэн хангасан төслийг санхүүжүүлэх шаардлагатай байна.

СХС-ийн журамд зээл авсан этгээд зээлээ үр ашиггүй зарцуулсан, эсхүл зээлийн гэрээнд заасан зориулалтын дагуу зарцуулаагүй, зээл, түүний хүүг гэрээний хугацаа хэтрүүлж төлсөн, гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй зэрэг тохиолдолд тухайн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагад сангаас дахин зээл олгохгүй гэж заасан байна.

Энэ нь зээлээ үр ашиггүй зарцуулж, үйл ажиллагаа явуулаагүй этгээдэд арга хэмжээ тооцох, зээлийг эргэн татах зохицуулалт журамд тусгагдаагүй нь хариуцлага тооцох боломжгүй болгож, цаашид энэ зөрчил хэвээр байх хандлага байна.

1.3. Сангийн үйл ажиллагаанд тавьж байгаа хяналт хууль журмын дагуу хийгдэж байна уу?

Сангийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт хангалтгүйгээс зээлийг зориулалт бусаар ашиглах, хугацаа хэтэрсэн зээлийн авлага өсөх нөхцөл бүрдсэн байна.

Засгийн газрын 2011 оны 134 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-д зааснаар сангийн хөрөнгийн зарцуулалт, зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлт, тайлагналтад хяналт тавих чиг үүрэг бүхий 7 хүний бүрэлдэхүүнтэй орон тооны бус ажлын хэсэг, сангийн үйл ажиллагаа, гэрээний хэрэгжилтэд жилд 2-оос доошгүй удаа шалгалт хийж, дүнг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын болон Тэргүүлэгчдийн Хуралдаанаар хэлэлцүүлж, сумын нийт иргэдэд мэдээлэх үүрэгтэй.

Аудитад хамрагдсан сумäын хувьд СХС-ийн хяналтын зөвлөлийг шинэчлэн зохион байгуулаагүй, хуучин зөвлөл нь сангийн үйл ажиллагаа болон, иргэдийн çýýëèéí àøèãëàëò, ýðãýí òºëºëò, үр дүнд хяналт тавих ажлыг зохион байгуулаагүй байна.

2015 îíд 195 òºñºëä 711.2 сая тºãðºãèéí çýýë îëãîñîí áîëîâ÷ çýýëèéí àøèãëàëò, ¿ð ä¿í ãèðãýäýä ìýäýýëñýí ñóì íýã÷ áàéõã¿é áàéíà.

Энэ нь журмын 5.3[8]-ò çààñныг зөрчиж байгаа бөгөөд зýýëèéí ¿ð ä¿í áóóðàõ, зээлийг зориулалт бусаар ашиглах, õóãàöàà õýòýðñýí çýýë ºñºõ, æèæèã äóíä ¿éëäâýðëýë эрхлэгчид болон зээлдэгч нарт санхүүгийн ýðñäýë ¿¿ñýõ íºõöºë á¿ðдэж áàéíà.

Ñóì õºãæ¿¿ëýõ ñàíãààñ çýýë àâààä ¿éë àæèëëàãàà ÿâóóëààã¿é, ¿éëäâýðëýë ¿éë÷èëãýýã¿ò¿ò¿ ò¿ð çîãñîîñîí, зориулалт бусаар зарцуулсан зөрчлүүд байна. Òóõàéëáàë:

- Дэлгэрхангай сумын “Гахайны аж ахуй” төсөл хэрэгжүүлэгч В.Мөнхбат төслийн үйл ажиллагаа эхлэл төдий, “Мал нядалгааны цэг байгуулах” төсөл хэрэгжүүлэгч С.Доржпүрэв, “Талхны үйлдвэрлэл” төсөл хэрэгжүүлэгч Г.Алтангэрэл нар зээлээ зориулалт бусаар зарцуулж, огт ¿éë àæèëëàãàà явуулаагүй.
- Сайнцагаан сумын “Хүүхдийн өлгий үйлдвэрлэл” òºñºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ С.Эрдэнэчимэг, “Бүх төрлийн авто засварын үйлчилгээ” төсөл хэрэгжүүлэгч

[8] Энэхүү журмын 3.1.5-д заасан ажлын хэсэг сум хөгжүүлэх сангийн үйл ажиллагаа, зээлийн гэрээний хэрэгжилтэд тухайн санхүүгийн жилд 2-оос доошгүй удаа шалгалт хийж, дүнг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын болон Тэргүүлэгчдийн хуралдаанаар хэлэлцүүлж, сумын нийт иргэдэд мэдээлж байна.

Б.Наранболд, Г.Нэргүй, “Авто засвар авто угаалга” төсөл хэрэгжүүлэгч Т.Цэрэнноров нарын төсөл эхэлсэн боловч цаашид тогтвортой үйл ажиллагаа явуулах эсэх нь тодорхойгүй, “Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх” төсөл хэрэгжүүлэгч Ц.Цэндсүрэн, “Мах сүү үйлдвэрлэл” хэрэгжүүлэгч Л.Лхагва нарын төсөл огт ¿éë àæèëëàãàà явуулаагүй зээлээ зориулалт бусаар зарцуулсан.

- Хулд сумын “Зоогийн газар” төсөл хэрэгжүүлэгч Ш.Сандаг-Очир, “Эсгий урлал” төсөл хэрэгжүүлэгч Б.Мөнхсайхан нар суманд оршин суудаггүй аймгийн төвд амьдарч, төсөл огт хэрэгжээгүй байна.
- Сайхан-Овоо сумын “Оёдол эсгүүр“ төсºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ М.Удвал, “Зайрмагны цех” төсөл хэрэгжүүлэгч Б.Энхжаргал “Фото зураг” төсөл хэрэгжүүлэгч Э.Умдэлгэр, “Арьс нэхий” төсөл хэрэгжүүлэгч Ц.Мөнхбаяр íàð ¿éë àæèëëàãàà эхэлсэн эсэх нь тодорхой бус, öººí òîîíû áàãàæ òîíîã òºõººðºì æ худалдан àâñàí áàéí à.
- Луус сумын “Интернэт кафе” төсºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ Б.Сарантуяа, “Оёдол” төсөл хэрэгжүүүлэгч Ц.Бүдханд, “Цайны газар” төсөл хэрэгжүүлэгч Х.Чимэг нар àæèëëàãàà ýõëýýã¿é, зээлээ зориулалт бусаар зарцуулсан байна. Мөн “Түүхий эд бэлтгэх” Шинэ хөдөлмөр хоршоо нь зээлээ аваад түүхий эд огт бэлтгээгүй, зээлээ зориулалт бусаар зарцуулжээ.
- Дэрэн сумын “Зочид буудал” төсºë õýðýãæ¿¿ëýã÷ Б.Болормаа, “Бичиг хэргийн худалдаа болон фото зураг, жаазны үйлвэр ” төсөл хэрэгжүүүлэгч Ш.Мөнхбат, “Ноос ноолууран хувцас хийх” төсөл хэрэгжүүлэгч Г.Алтанзул, “Гар утас цахилгаан барааны засвар” төсөл хэрэгжүүлэгч нар үйл àæèëëàãàà ýõëýýã¿é, зээлээ зориулалт бусаар зарцуулсан.

Сумдын сум хөгжүүлэх сангаас олгож байгаа зээл зарим иргэдэд ¿ð ä¿í ãэ өгч байгаа ч заðèì òîõèîëäîëä æèæèã äóíä ¿éëäâýðëýëèéã äýìæèõýä áèø õóâèéí õýðýãöýýã õàí ãàõàä çàðöóóëàãäàõ íºõöºë á¿ðäñýí áàéãààã öààø èä àíõààð÷ àæèëëàõ øààðäëàãàòàé áàéí à.

Сайн туршлага

Сайнцагаан, Луус сумд төсөл сонгон шалгаруулах зөвлөлийн гишүүддээ зээлдэгч нарыг хуваарилан хариуцуулж зýýëèéí àø èãëàëò , ¿ð ä¿í д хяналт тавьж ажилладаг байна.

СХС-ийн хяналтын зөвлөл çýýëèéí ýðãýí òºëºëòä õÿíàëò òàâèõ ¿¿ðãýý áèåë¿¿ëýýã¿é, õàðèóöëàãàã¿é õàí äсан нь ñàí ãèéí õºðºí ãº үр дүнгүй зарцуулагдаж, чанаргүй зээлийн хувь өсөх, зээлийн эргэн төлөлт õóãàöààí äàà á¿ðýí òºâëºð÷ äàðààãèéí òº ñëèéã ñàí õ¿¿æ¿¿ëýõ áîëîì æбүрдэхгүй байх сөрөг үр дагавартай áàéí à.

Аудитад хамрагдсан сумдад 2015 онд Хөдөлмөрийн хэлтсээс СХС-гийн зээлдэгч иргэдийн ажлын явцад хяналт шалгалт хийгдээгүй байна.

Харин 2016 онд Аж үйлдвэрийн яамнаас СХС-ийн үйл ажиллагаанд хийсэн мониторинг хяналт шалгалтаар өгөгдсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлыг сумдад зохион байгуулж тайланг хүргүүлсэн байна.

Гэвч аудитад хамрагдсан зарим сумдын хувьд зөвлөмжийн хэрэгжилт хангалтгүй байв.

Энэ нь аймгийн СХС хариуцсан мэргэжилтэн албан бичгээр тайланг авдаггүй, сумдад ажиллах хяналт шалгалт хийх хөрөнгө санхүү байдаггүйтэй холбоотой байна.

Иймд аймгийн ХААГ-ын Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бодлогын хэрэгжилт хариуцсан мэргэжилтэн сангийн үйл ажиллагаатай холбоотой тайланд дурьдагдсан зөрчил дутагдалд дүгнэлт хийж, сумдад ажиллах хөрөнгө санхүүгийн асуудлаа шийдвэрлүүлж, ажлаа эрчимжүүлж ажиллах шаардлагатай байна.

Ñóì ä Ñóì õº ãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí 2015 î í û æèëèéí ýöñèéí ñàí õ¿¿ãèéí òàéëàí ã санхүүгийн тайлангийн àóäèòàä á¿ðýí õàì ðуулж баталгаажуулсан байна.

Аудитад хамрагдсан сумдаас Дэлгэрхангай, СайханОвоо сумдад аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас СХС-ийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж зөвлөмж өгчээ.

Бүлэг 2

Зээл олгосноор үйлдвэрлэл үйлчилгээ, ажлын байр нэмэгдсэн үзүүлэлттэй боловч бодит байдалтай нийцэхгүй, зээл хугацаандаа төлөгдөхгүй байна.

2.1 ***Зээл олгосноор үйлдвэрлэл үйлчилгээ нэмэгдэж, ажлын байр бий болсон уу?***

2015 онд 179 ажлын байр шинээр нэмэгдэж, 59 ажлын байр хадгалагдсан мэдээлэл байгаа боловч бодит байдалтай нийцэхгүй байна.

Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийг цайны газар, эрчимжсэн мал аж ахуй, малжуулах, дугуй засвар, блок үйлдвэрлэл, модон эдлэл, үсчин гоо сайхан, талх нарийн боовны цех, авто засвар, нийтийн тээврийн үйлчилгээ , зураг авах, хэвлэлийн эх бэлтгэх, оёдлын цех, хүнсний ногоо тариалах чиглэлийн үйлдвэрлэл үйлчилгээнд түлхүү олгожээ.

2015 онд олгосон зээлийн дийлэнх хувь буюу 26.3 хувийг хөнгөн үйлдвэрийн чиглэлийн 40 төсөлд, 23.7 хувийг хөдөө аж ахуй, болон бусад чиглэлийн төсөлд тус бүр 37 төсөлд, 9.2 хувийг хүнсний үйлдвэрлэлийн чиглэлийн 14 төсөлд тус тус олгожээ. (Хавсралт: 2)

Диаграмм : 3

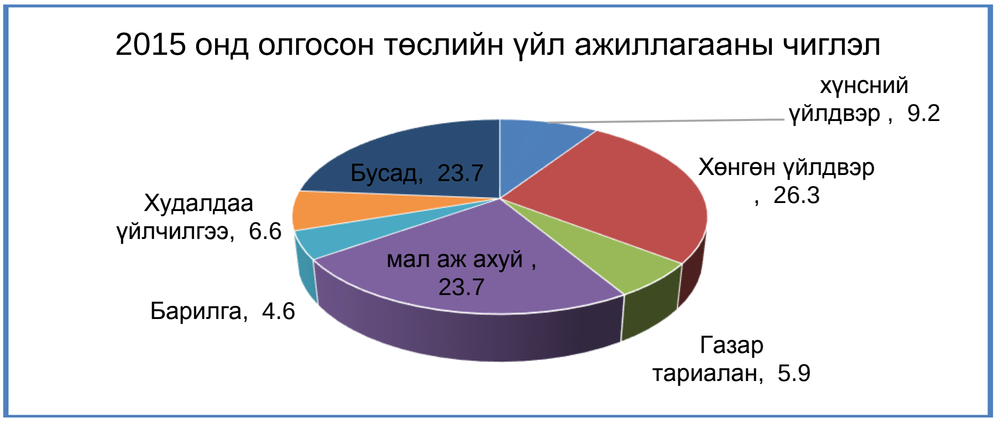

Харин 2014, 2015 онд олгосон төслийн чиглэлийг харьцуулахад мал аж ахуйн чиглэлийн төсөл 17 –оор, худалдаа үйлчилгээний чиглэлийн төсөл 7-оор, газар тариалангийн чиглэлийн төсөл 5 –аар тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна.

Энэ нь 2015 онд ихэвчлэн малчдад эрчимжсэн мал аж ахуй нэрээр малжуулах, үйлдвэрлэл бус үйлчилгээний чиглэлийн төслийг дэмжиж байгааг харуулж байна.

Диаграмм : 4

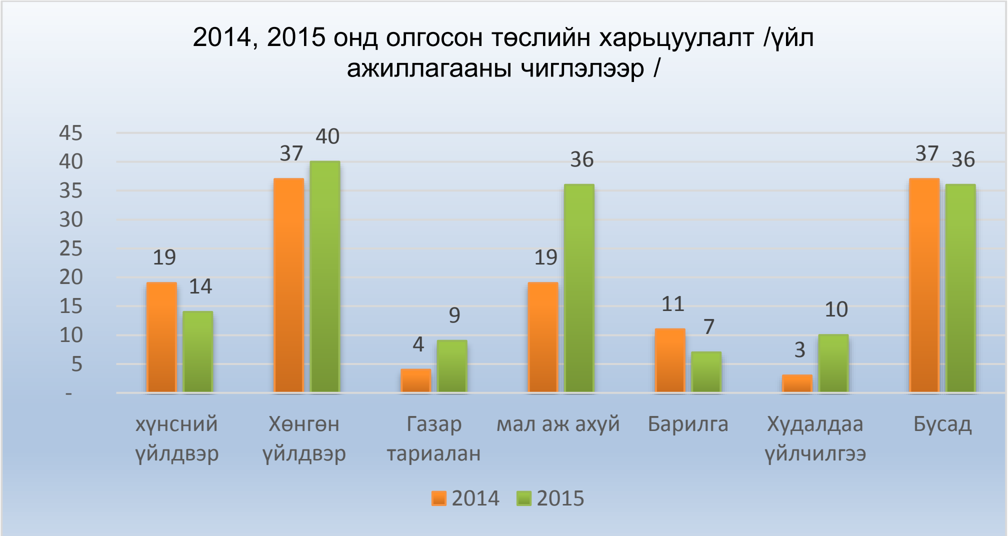

Аймгийн хэмжээнд 2015 онд сангийн хөрөнгөөс нийт 152 төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэхээр 1,261.9 сая төгрөгийн зээлийг жилд 3 хувийн хүүтэй, 3 жилийн хугацаатай олгож 179 ажлын байр шинээр нэмэгдэж, 59 ажлын байр хадгалагдсан мэдээ судалгаа байна.

Аймгийн Хөдөлмөрийн хэлтсийн жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бодлогын хэрэгжилт харирусан мэргэжилтны гаргасан дээрх судалгаанаас харахад 2015 онд шинэ ажлын байр 3 –аар, хадгалагдсан ажлын байр 14–өөр өссөн үзүүлэлтэй байна. Хавсралт : 4

Аудитад хамрагдсан сумдын төслийн хэрэгжилтийн байдлыг газар дээр нь очиж танилцахад ихэнх төслийн хэрэгжилт хангалтгүй, үйл ажиллагаа нь тогтмол биш, зарим төсөл хэрэгжүүлэгч зээлээ зориулалтын дагуу зарцуулаагүй, огт үйл ажиллагаа явуулаагүй байсан бөгөөд дээрх мэдээ тайлангаас зөрүүтэй байв. Энэ нь

сумын СХС хариуцсан мэргэжилтнүүдийн аймагт өгсөн мэдээ тайлан бодит байдалтай нийцэхгүй байгааг харуулж байна.

2.2. *Çýýëийн эргэн төлөлт хугацаандаа хийгдэж байна уу?*

Нийт төлөгдөх зээлийн 49.5 õóâèéã õóãàöàà õýòýðñýí зээл эзэлж, зээлийн эргэн төлөлт õàí ãàëòã¿é áàéí à.

2013-2015 онд нийт 672 төсөлд, 4,733.9 сая төгрөгийн санхүүжилт олгож 2015 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангаар 3,108.6 сая төгрөгийн авлагатай байна. /Хавсралт: 3/

Àóäèòàà õàì ðàãàíñàí 7 ñóì ûí çýýëèéí ýðãýí òºëºëòèéã çýýë òºëºõ õóâààðü áî ëî í ñóì õºãæ¿¿ëýõ ñàí ãèéí õàðèëöàõ äàí ñí û õóóëãàòàé òóëãàí øàëãàõàä дараах зөрчил илэрч тус зөрчил нь Засгийн газрын 2011 оны 134 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх зарцуулах журам“-ын 4.7[9], 6.2[10]-дахь заалтыг зөрсөн тул 1,021.3 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгуулахаар албан øààðäëàãà хүргүүлж ажиллалаа.

Тухайлбал:

- 2016 оны 11 сарын байдлаар 232 иргэний 659.2 сая òºãðºãèéí çýýë хугацаандаа òºëºãäººã¿é,
- Дэлгэрцогт, Дэлгэрхангай сум 2015 оны тайлангаарх 362.1 сая төгрөгийн авлагыг тооцоо нийлж баталгаажуулаагүй.

Хугацаа хэтэрсэн зээлийг сумдаар харьцуулахад Сайнцагаан, Сайхан-Овоо зэрэг сумд дийлэнхи хувийг буюу 19-35.1 хувийг эзэлж байна.

Диаграмм: 5

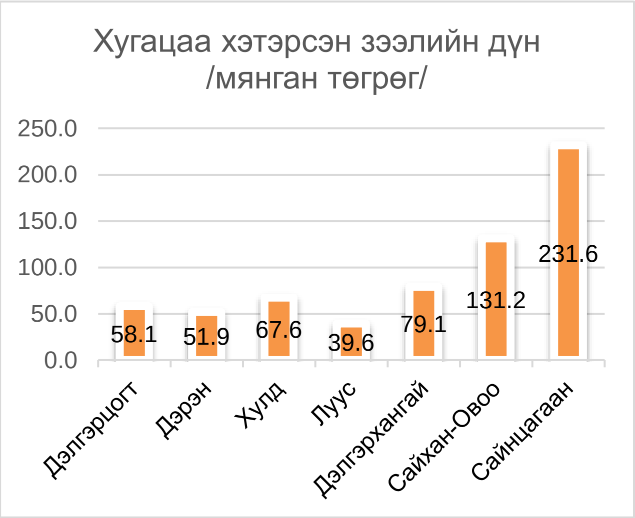

Àóäèòàà õàì ðàãàíñàí ñóì ä á¿ãä õóãàöàà õýòýðñýí çýýëèéí àâëàãàòàé, çýýëèéí ýðãýí òºëºëòèéí õóãàöààãºäðºº ð òî î öî î ã¿é, òóõàéí ñàðäàà áàãòààí ì ºí ãº òºëñºí тохиолдолд õóãàöààí äàà òºëñí ºº ð òî î öäî ã, ãýðýýí ий õóãàöàà õýòýðñýí õî í î ã òóòàì ä àëäàí ãè òî ðãóóëü òî î öî õ çààëòû ã î ãò õýðýãæ¿¿ëýýã¿é çýðýã í èéòëýãçº ð÷èë èëýðëýý.

9 Иргэн, аж ахуй нэгж олгосон зээлийн хөрөнгө, зээлийн хүүг гэрээнд заасан хугацаанд Сум хөгжүүлэх сангийн дансанд эргэн төлнө.

10 Энэхүү журмын 4.2-т заасан этгээд авсан зээлээ үр ашиггүй зарцуулсан, эсхүл зээлийн гэрээнд заасан зориулалтын дагуу зарцуулаагүй, зээл, түүний хүүг гэрээний хугацаа хэтрүүлж төлсөн, гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй зэрэг тохиолдолд тухайн иргэн, аж ахуйн нэгжид сангаас дахин зээл олгохгүй.

Àóäèòàä õàì ðààãäñàí ñóì äûí ä¿í ãýýð 2016 îíû 11 дүгээр ñàðûí 10-íû áàéäëààð íèéò 1,332.2 сая òºãðºãèéí çýýë ýðãýí òºëºãäºõººñ 659.2 сая òºãðºã áóþó 49.5 õóâèéã õóãàöàà õýòýð¿¿ëñýí зээл ээлж áàéíà.

Диаграмм: 6

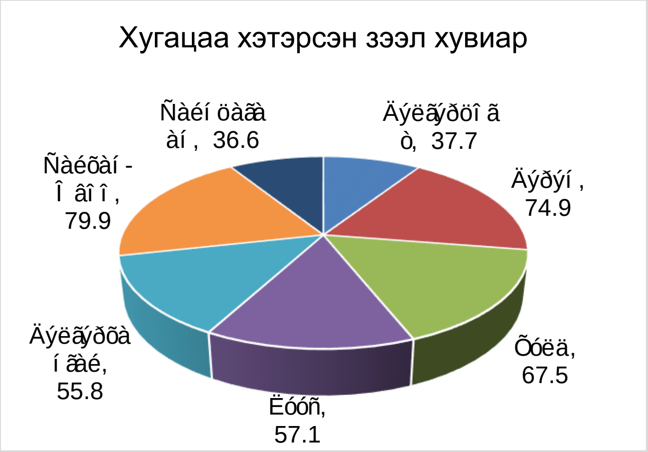

нийт

сум òóñ

Ñóì òóñ á¿ðýýð гэрээнд заасан хуваарийн дагуу òºëºã¿é õóãàöàà õýòð¿¿лсэн зээлийн дүнг төлөгдөх зээлийн дунд эзлэх хувиар òîîöîæ харьцуулахад Сайхан-Овоо сум 79.9 õóâü, Дэрэн 74.9 õóâü, Хулд ñóì 67.5 õóâèéã òóñ зээлж байгаа нь хамгийн өндөр үзүүлэлт байна.

2015 онд Сайнцагаан, Дэрэн, Луус сумд 185.3 сая төгрөгийн зээлийг 47 хүнээс нэхэмжлэн шүүхэд гомдол гаргаж 86.6 сая төгрөгийн зээлийг барагдуулжээ.

/Хүснэгт 4/

Шүүхээр шийдвэрлүүлсэн зээлийн судалгаа

/сая төгрөг/

	Ñóìûí íýð	Шүүхээр шийдвэрлүүлсэн зээл		
		хүний тоо	нэхэмжил сэн	барагдсан
	Äýëãýðõîí ãò			
2	Äýðýí	11	51.3	4.5
3	Õóëä			
4	Ëóóñ	4	8.1	8.1
5	Äýëãýðõàí ãàé			
6	Ñàéõàí -Îâîî			
7	Ñàéí öàãààí	32	125.9	74.1
	ä¿í	**47.0**	**185.3**	**86.6**

Бусад сумдын хувьд зээл төлөх хугацаа нь хэтэрсэн зээлдэгч нарыг гэрээний дагуу холбогдох арга хэмжээг авч ажиллаагүй, хууль, хяналтын байгууллагад шилжүүлж, арга хэмжээ аваагүй байгаа íü ãýðýýíèé õàðèóöëàãà ñóëðóóëàõ, áèçíåñ ýðõëýã÷äýä òºñëèéã õýðýãæ¿¿ëýõ ÿâöàä ýðñäýë áèé áîëîõ íºõöëèéã á¿ðä¿¿ëсэн байна.

Зарим төсөл хэрэгжүүлэгч нар авсан зээл зориулалтын дагуу үр дүнтэй хэрэгжүүлж, орон нутгийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулж байгаа олон иргэн аж ахуй нэгж, байгууллага байна. Òóõàéëáàë:

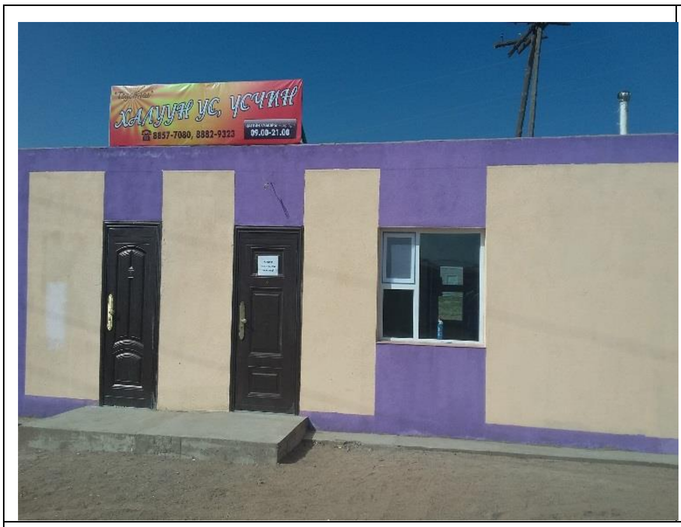

Сайнцагаан сумын иргэн Б.Батөлзий “Халуун ус” төслөөр сум хөгжүүлэх сангаас 20.0 сая төгрөгний зээл авч боржигон багийн иргэдэд халуун ус болон үс засах үйлчилгээг хүргэж төслөө амжилттай хэрэгжүүлэн ажиллаж байí à.

Дэлгэрцогт сумын иргэн П.Бат-Эрдэнэ “Дугуй засвар” төслөөр сум хөгжүүлэх сангаас 7 сая төгрөгний зээл авч дугуй засварын тоног төхөөрөмж авч байнгын үйл ажиллагаа явуулж иргэдэд түргэн шуурхай үйлчилж зээлээ хугацаанд нь төлж байна.

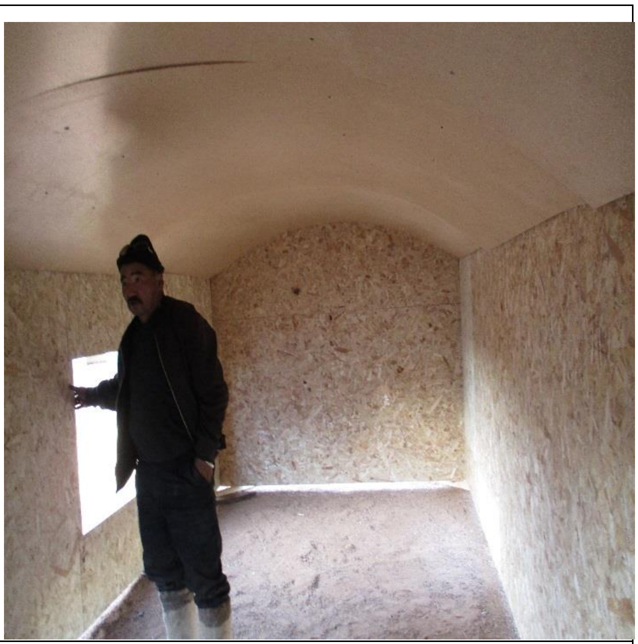

Хулд ñóì ûí иргэн Д.Ганболд сум хөгжүүлэх сангаас “Явуулын байшин” төслөөр 7.0 сая төгрөгийн зээл авч өвөл зуны зөөврийн тохилог сууц үйлдвэрлэн малчдад борлуулж иргэдийн хэрэгцээг хангаж байна.

Луус сумын иргэн Ц.Алтангэрэл “Цайны газар тохижуулах” төслөөр сум хөгжүүлэх сангаас 10.0 сая төгрөгийн зээл авч жилийн 4 улиралд явуулын хүмүүст халуун хоол цайгаар үйлчилж байна.

Луус сумын Миний найдвар ХХК “Цайны газар байгуулах” төслөөр сум хөгжүүлэх сангаас 15.0 сая төгрөгийн зээл авч, ажлын байр шинээр бий болгож мөн явуулын хүмүүст халуун хоол цайгаар үйлчилж байна.

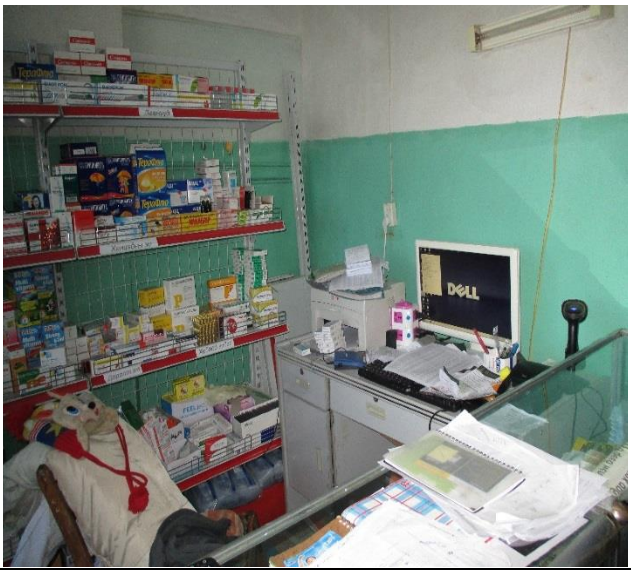

Сайхан-Овоо сумын иргэн Г.Өлзийсүрэн “Эм эргэлтийн сангийн хөрөнгө бүрдүүлэх” тº слº º р 4.0 сая тº грº гний зээл авч үйл ажиллагаа нь зогссон сумын эм эргэлтийн сангийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, сумын эмнэлэг, иргэдэд эм тариагаар үйлчилж төслөө амжилттай хэрэгжүүлж байна.

2.3. ***Сангийн үйл ажиллагааг шилэн дансанд мэдээлж, мэдээллийн ил тод байдлыг хангаж ажилласан уу?***

> Сум хөгжүүлэх сангийн мэдээ тайланг олон нийтэд мэдээлээгүй, шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд тусгай нэр хаяг нээгээгүй байна.

Сум хөгжүүлэх сангийн зарцуулалтын талаарх Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн хэрэгжилтийг шалгахад сангийн хөрөнгөөр хийгдсэн ажлуудыг танилцуулсан зурагт хуудас, мэдээ судалгаа гаргаж мэдээллийн самбартаа байршуулсан боловч олон нийтийн хурал цуглаан дээр сантай холбоотой журам зааврын талаар мэдээ мэдээлэл хийх, сурталчилан таниулах арга хэмжээ авсан материал байхгүй байлаа.

Сум хөгжүүлэх сангийн мэдээ тайланг Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд мэдээлэх бие даасан нэр хаяг нээж өгөөгүй бөгөөд тухайн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн шилэн дансны цахим хуудсанд сумын бүх сангуудын тайлантай нэгтгэн гаргаж байршуулсан бөгөөд сангийн гүйцэтгэлийг харах боломжгүй байна.

Харин сангаас зээл олгосон захирамж болон зөвлөлийн үйл ажиллагаатай холбогдон гарсан зардлын тушаал шийдвэрийг төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн шилэн дансны цахим хуудсанд байршуулж болохоор байна. 2015 онд бүх сумд тушаал шийдвэр оруулаагүй, 2016 оноос оруулж эхэлсэн байна.

Цаашид Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн дагуу тухайн жилийн сангийн санхүүгийн үйл ажиллагааг цахим хуудас, мэдээллийн самбартаа ойлгомжтой байдлаар байршуулан нийтэд мэдээлж ажиллах хэрэгтэй.

ДҮГНЭЛТ

Àóäèòûí явцад цуглуусан íîòëîõ ç¿éëс, аудитын ä¿íд ¿í äýñëýí äàðààõ ä¿ãí ýëòèéã хийж áàéíà.

1. Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн эргэн төлөлт, хүүгийн орлогыг хугацаанд нь төвлөрүүлэх ажил хангалтгүй, зарим /Дэлгэрцогт, Дэрэн, Хулд/ сумд хүүгийн орлогыг зориулалт бусаар зарцуулсан байна.
2. Сангийн үйл ажиллагаа хариуцсан мэргэжилтнүүдийн ажлын хариуцлагыг сайжруулах, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл боломжийг хангаж, аймгаас нэгдсэн сургалт зохион байгуулж чадавхижуулах шаардлагатай байна.
3. Аудитад хамрагдсан сумдын нийт олгосон төслийн 21 хувь нь хэрэгжээгүй,çàðèì òîõèîëäîëä æèæèã äóíä ¿éëäâýðëýëèéã äýìæèõýä áèø õóâèéí õýðýãöýýã õàíãàõàä çàðöóóëàãäàæ áàéãààã öààøèä àíõààð÷ àæèëëàõ øààðäëàãàòàé áàéíà.
4. Сангийн үйл ажиллагаанд тавих хяналт хангалтгүйгээс зээлийг зориулалт бусаар ашиглах, хугацаа хэтэрсэн зээлийн авлага өсөх нөхцөл бүрдэж байна.
5. 2015 онд 179 ажлын байр шинээр нэмэгдэж, 59 ажлын байр хадгалагдсан мэдээлэл байгаа боловч бодит байдалтай нийцэхгүй байна.
6. Нийт төлөгдөх зээлийн 49.5 õóâèéã õóãàöàà õýòýðñýí зээл эзэлж, зээлийн эргэн òº ëº ëò õàí ãàëòã¿é áàéíà.
7. Сум хөгжүүлэх сангийн мэдээ тайланг олон нийтэд мэдээлээгүй, шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд тусгай нэр хаяг нээгээгүй байна

АУДИТЫН ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүнд үндэслэн дор дурдсан албан тушаалтанд дараах зөвлөмжийг өгч байна.

Àéì àã, ñóì äûí Çàñàã äàðãà íàðò:

1. Сум хөгжүүлэх сангийн зээлийг олгоход баримтлах тэргүүлэх чиглэлийг батлуулахдаа зээлийг үр дүнтэй, сум орон нутгийн ард иргэдэд үр өгөөжөө өгөх үйлдвэрлэлд чиглүүлэх, оновчтой байдлаар шийдвэрлэхэд анхаарал хандуулах;

2. Гэрээнд заасан эргэн төлөлтийн хуваарьт үндэслэн орлогын эх үүсвэрийг төлөвлөж, төвлөрүүлэх;
3. Зээлийн хүүгийн орлогоос зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлтөд хяналт тавих үйл ажиллагаанд зарцуулах хөрөнгийн төсвийг ИТХ-аар хэлэлцүүлэн батлуулж зориулалтын дагуу зарцуулах;
4. Сангийн удирдлага зохион байгуулалтыг 2016 онд батлагдсан журмын дагуу зохион байгуулж, журамд заасан эрх, үүргээ бүрэн хэрэгжүүлж, сангийн үйл ажиллагаа хариуцсан мэргэжилтэнгийн ажлын хариуцлагыг сайжруулах;
5. Òº ñëèéã ñîí ãîí øàëãàðóóëàõäàà æóðàì ä çààñàí øàëãóóð, ¿ç¿¿ëýëò òóñ á¿ðýýð òº ñº ë á¿ðò ¿í ýëãýý º ã÷ áàðèì òææóóëàõ;
6. Нэг төрлийн, өмнө нь хэрэгжсэн, ижил төстэй төсөлд зээл давхардуулж олгохгүй байх;
7. Хугацаа хэтэрсэн зээлийн авлагыг шүүхэд шилжүүлж, авлагыг барагдуулах талаар санаачлагатай ажиллах;
8. Төсөл хэрэгжүүлэгч иргэдийн гэрээний биелэлт, төслийн үр дүнд тавих хяналтыг сайжруулах;
9. СХС-ийн зарцуулалтын талаарх мэдээг үнэн зөв гаргаж, холбогдох байгууллагад цаасаар баталгаажуулан хүргүүлж мэдээллийн үнэн зөв байдлыг хангах;
10. Мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн дагуу тухайн жилийн сангийн санхүүгийн үйл ажиллагааг цахим хуудас, мэдээллийн самбартаа ойлгомжтой байдлаар байршуулан нийтэд мэдээлж ажиллах;

Аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын äàðãàä:

1. Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бодлогын хэрэгжилт хариуцсан мэргэжилтэнг сумдын СХС-ийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, мэдээ тайлан, судалгааг үнэн бодитой гаргах боломжийг нь бүрдүүлж хөрөнгө санхүүгийн асуудлыг төсөвтөө тусгаж хэрэгжүүлэх;
2. Сумдын СХС-ийн мэргэжилтэнгүүдийн тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл боломжийг хангаж, аймгаас нэгдсэн сургалт зохион байгуулж, туршлага судлуулж чадавхижуулах;
3. Орон нутгийн иргэд, зээлдэгч нарт төсөл бичих арга зүй болон зээлийн ашиглалт бизнесийн арга ухааны талаар мэргэжил арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх сургалтыг зохион байгуулах;
4. Àóäèòààð èëýðñýí çº ð÷ëèéã äàõèí äàâòàí ãàðãàõã¿é áàéõ òàëààð ñóì äòàé õàì òàð÷ àæèëëàõ;

ÒÀÉËÀÍ ÃÀÐÃÀÑÍ:

ÀÕËÀÕ ØÈÍÆÝÝ×   Ä.ÈÕÁÀßÐ

АУДИТОР   Х.ГАРАМ

ÒÀÉËÀÍ Ã ХЯНАСАН:

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР   Х.НАРАНЦАЦРАЛ

Шалгагдагч байгууллагаас ирүүлсэн санал

Òº ðèéí Àóäèòûí òóõàé õóóëèéí 19.3.1-ò çààñíû ààãóó àóäèòûí òàéëàí ãèéí òº ñëèéã Аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газрын даргад танилцуулан санал тайлбарыг авахад “санал тайлбар байхгүй” гэсэн хариуг албан тоотоор ирүүлсэн байна.

ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН
ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ГАЗАР

48090 Сайнцагаан сум, Дундговь аймаг
Утас/Факс: 70-59-25-86

2016.12.21 № 01/269

танай ______ -ны № ______ -т

АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗАРТ

“Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалт үр дүн"-д нийцлийн аудит хийсэн тайлангийн төсөлтэй танилцлаа.

Цаашид зөвлөмжийн дагуу арга хэмжээ авч ажиллана. Хариу санал, тайлбар байхгүй.

ДАРГЫН ҮҮРГИЙГ
ГҮЙЦЭТГЭГЧ Б.МӨНХЖАРГАЛ

Тайланг баталгаажуулсан тушаал

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН ХАРЬЯА
ДУНДГОВЬ АЙМГИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН
ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН ТУШААЛ

2016 оны 12 сарын 22 өдөр Дугаар А/40 Мандалговь

Нийцлийн аудитын тайланг баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.5, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2014 оны 121 дүгээр тушаал, Гүйцэтгэлийн аудитын журмын 12 дугаар зүйлийн 12.40-д заасныг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. Үндэсний Аудитын газрын харъяа Дундговь аймгийн Аудитын газрын 2016 оны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг үндэслэн "Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалт үр дүн"-д хийсэн нийцлийн аудитын тайлан /ДУАГ-НАБ/2016/01-НА/ -г батлалсугай.
2. Аудитаар илэрсэн зөрчлийн жагсаалт, албан шаардлагыг хавсралтаар батлалсугай.
3. "Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалт үр дүн"-д хийсэн нийцлийн аудитын тайланг аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг дарга, Хүнс хөдөө аж ахуйн газарт тус тус хүргүүлсүгэй.
4. Нийцлийн аудитаар аймаг, сумдад илэрсэн зөрлүүдийг арилгаж, албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг бүрэн хангуулан, үр дүнгийн талаар 2017 оны 01 дүгээр сарын 25- ны дотор Аудитын газарт ирүүлэхийг аймгийн Засаг дарга /О.Батэрдэнэ/, Хүнс хөдөө аж ахуйн газрын дарга /Ж.Мөнхжаргал/ нарт зөвлөсүгэй.
5. Аудитаар өгөгдсөн зөвлөмж, албан шаардлагын хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үр дүнг 2017 оны 1 дүгээр улиралд гарган танилцуулахыг аудитын менежер /Х.Наранцацрал/, нийцлийн аудитын багийн ахлах шинжээч /Д.Ихбаяр/ нарт үүрэг болгосугай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР Т.ОЮУНЧИМЭГ

D:\office\Tushaal\A4\Niitsel.docx

?99000007?

Дундговь аймгийн Аудитын газрын
тэргүүлэх аудиторын 2016 оны 12 дугаар сарын
23 - ны өдрийн A/40 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралт

ЗКА0006 9033475

АУДИТААР ИЛРҮҮЛСЭН ЗӨРЧЛИЙН ЖАГСААЛТ

Аудитын код: **ДУАГ-НАБ/2016/01-НА**
Аудитын нэр: **"Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийн зарцуулалт үр дүн"**

№	Аудитаар илэрсэн асуудал /Зөрчлийн товч утга /	Зөрчигдсөн хуулийн заалт	Зөрчлийн дүн төгрөгөөр	Үүнээс				Үр өгөөжийн	
				Аудитын явцад барагдуулсан	Акт тавигдсан	Албан шаардлага өгсөн	Зөвлөмжөөр өгсөн	Тоо	Мөнгөн дүн
1	Сум хөгжүүлэх сангаас төсөл хэрэгжүүлэхээр 6 хүнд олгосон 29,735,652.00 төгрөгийн зээлийг зориулалт бусаар зарцуулсан, 29 хүний 58,117,003 төгрөгийн зээлийн гэрээний эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрсэн. **/Дэлгэрцогт сум /**	"Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам"-ын 1.9, 4.7, 6.2, дахь заалт	87,852.7			87,852.7	-	1	87,852.7
2	Сум хөгжлийн сангийн 2015 оны санхүүгийн тайлангаар иргэдээс авах нийт 169,168,847 төгрөгийн зээл, зээлийн хүүгийн авлагатай боловч авлагыг, зээлдэгч нартай тооцоо нийлж, үлдэгдлийг баталгаажуулаагүй байна. **/Дэлгэрцогт сум /**	Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1.3, 19.1.4 дэх заалт	169,168.8	-	-	169,168.8	-	1	169,168.8

3	Сум хөгжүүлэх сангаас төсөл хэрэгжүүлэхээр 15 иргэнд олгосон нийт 51,881,426.00 төгрөгийн зээлийн гэрээний эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрсэн. **/Дэрэн сум/**	“Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам”-ын 1.9, 4.7, 6.2, дахь заалт	51,881.4	-	-	51,881.4		1	51,881.4
4	2015, 2016 онд сум хөгжүүлэх сангаас 3,724,800.00 төгрөгийг */худалдан авах ажиллагааны А-3 сертификат олгох сургалт, архи тамхины шалтгаант эмгэг судлалын төвөөс зохион байгуулсан сургалт, түншлэл арга хэмжээ,санхүүгийн програмын үнэ /* зориулалтын бус зардалд зарцуулсан. **/Дэрэн сум/**	“Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам”-ын 1.2, 1.8, 1.9 дахь заалт	3,724.8	-	-	3,724.8		1	3,724.8
5	Сум хөгжүүлэх сангаас төсөл хэрэгжүүлэхээр 29 иргэнд олгосон нийт 131,235,952.00 төгрөгийн зээлийн гэрээний эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрсэн. **/Сайхан-Овоо сум/**	“Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам”-ын 1.9, 4.7, 6.2, дахь заалт	131,236.0	-	-	131,236.0		1	131,236.0
6	Дэлгэрхангай сумын Сум хөгжлийн сангийн ажил хариуцсан ажилтан Ё.Эрдэнэбулган, ЗДТГ-ын нягтлан бодогч Б.Өрнөхбаяр нар нь Сум хөгжлийн сангийн зээлийн эргэн төлөлтийн судалгааг шаардсан хугацаанд үнэн зөв гаргаж өгөөгүй, аудит хийх нөхцөл боломжоор хангасангүй. **/ Дэлгэрхангай сум /**	Монгол улсын Төрийн аудитын тухай хуулийн 21.1.-д */Төрийн аудитын байгууллага, түүний ажилтнууд бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд шаардагдах аливаа мэдээллийг бүрэн хэмжээгээр, чөлөөтэй, шуурхай авах эрхтэй. Энэ хуулийн 15.1-д заасан байгууллага, албан тушаалтан төрийн аудитын байгууллагаас шаардсан мэдээллийг хугацаанд нь саадгүй гаргаж өгөх үүрэгтэй./* гэж заасныг зөрчиж байна.	-	-	-	-			-

10	Сум хөгжүүлэх сангаас төсөл хэрэгжүүлэхээр 37 иргэнд олгосон зээл, зээлийн хүүгийн гэрээний эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрснээс нийт 67,600,348.00 төгрөгийн авлагын үлдэгдэл үүссэн. **/Хулд сум/**	"Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам"-ын 1.9, 4.7, 6.2, дахь заалт	67,600.3	-	-	67,600.3		1	67,600.3
11	Зээлийн хүүгийн орлогоос зээлдэгч нарт сургалт зохион байгуулсан гэж хуурамч баримт бүрдүүлж, хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар 1,600.000.00 төгрөгийн гүйлгээ хийж байгууллагад хохирол учруулсан. **/Хулд сум /**	Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13.7.-д /Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно./, 20.1.4.-т /хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар, эсхүл анхан шатны баримтаар баталгаажаагүй ажил, гүйлгээг бүртгэхгүй байх;/	1,600.0	-	1,600.0	-		1	1,600.0
12	Сум хөгжүүлэх сангаас төсөл хэрэгжүүлэхээр 85 иргэнд олгосон зээлийн гэрээний эргэн төлөгдөх хугацаа хэтэрснээс нийт 231,643,016.00 төгрөгийн зээл, хүүгийн авлага үүссэн байна.	"Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, хяналт тавих журам"-ын 1.9, 4.7, 6.2, дахь заалт	231,643.0	-	-	231,643.0		1	231,643.0
	Дүн		**863,460.2**	**-**	**1,600.0**	**861,860**	**-**	**10**	**863,460.2**

АУДИТЫН ГАЗАР

ТАЙЛАНГИЙН ХАВСРАЛТ

Хавсралт: 1

Төсөл хэрэгжүүлэгчийн шаардлага хангаагүй зээлдэгч нарын судалгаа

д/д	Сумын нэр	Төсөл хэрэгжүүлэгч	Төслийн нэр	Оршин суугаа газар	Зээлийн дүн	Зээлийн хугацаа хэтэрсэн эсэх	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа сэх
1	Дэлгэрхангай	Ý.Ýðäýí ýææðãæë	"Äóãóé çàñâàð"	УБ хот	4,000.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
2	Дэлгэрцогт	Н.Пүрэвсүрэн	"Амтлаг ааруул"	Аймгийн төвд	6,500.0	Тийм	Үйл ажиллагаа тогтмол биш
3	Дэрэн	Б.Болормаа	Зочид буудал, зоогийн газар	Говь-Угтаал	30,000.0	Үгүй	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
		Г.Алтанзул	Ноос, нооруулан хувцас хийх	УБ хот	4,000.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
		Х.Мөнхтайван	Гутал засвар	Аймгийн төвд	5,000.0	Үгүй	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа
		Ц.Сугирсүрэн	Гутал засвар	Аймгийн төвд	5,000.0	Үгүй	Үйл ажиллагаа явуулж байгаа
4	Сайхан-овоо	Б.Энхжаргал	Зайрмаг цех	УБ хот	7,000.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
		М.Энхбаяр	Төмөр эдлэл	УБ хот	2,500.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
5	Луус	Ö.Á¿äõàí ä	Оёдол	Аймгийн төвд	3,000.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
6	Хулд	Туяацэцэг	Блок	Аймгийн төвд	5,000.0	Тийм	Үйл ажиллагаа явуулаагүй
	Дүн				**72,000.0**		

Хавсралт: 2

2015 онд олгосон төслийн үйл ажиллагааны чиглэл

№	Сумын нэр	Дэмжигдсэн төслийн тоо /үйл ажиллагааны чиглэл/							
		хүнсний үйлдвэр	Хөнгөн үйлдвэр	Газар тариалан	мал аж ахуй	Барилга	Худалдаа үйлчилгээ	Бусад	Нийт төслийн тоо
1	Хулд				5		1	1	7
2	Дэлгэрхангай	1	3	-	3	1	-	5	13
3	Сайхан-Овоо	-	2		4		2	1	9
4	Эрдэнэдалай	1	-	-	1	1	2	1	6
5	Адаацаг	2	6	-	-	-	4	4	16
6	Дэлгэрцогт	-	1	1	2	-	-	5	9
7	Луус	1	-	-	6	1	-	1	9
8	Дэрэн	1	2	3	3	-	-	4	13
9	Гурвансайхан	1	3	1	1	-	-	2	8
10	Баянжаргалан	2	1	1	-	-	-	1	5
11	Говь-Угтаал	1	3	-	1	-	-	3	8
12	Өлзийт	-	2	-	-	-	-	1	3
13	Цагаандэлгэр	3	1	-	3	1	1	2	11
14	Өндөршил	1	1	-	2	-	-	-	4
15	Сайнцагаан	-	15	3	5	3	-	5	31
	Дүн	**14**	**40**	**9**	**36**	**7**	**10**	**36**	**152**

Хавсралт: 3

Сум хөгжүүлэх сангаас олгосон зээлийн судалгаа /2013-2015 он /

Д/д	Ñóì ûí íýð	Санхүүжүүлсэн төслийн тоо				Санхүүжүүлсэн төслийн санхүүжилт /мянган төгрөг /				Авлага 2015 он
		2013	2014	2015	Дүн	2013	2014	2015	Дүн	2015
1	Äýëãýðöîãò	21	7	9	**37**	138,066.5	48,569.0	82,950.0	269,585.5	169,168.8
2	Äýðýí	20	2	13	**35**	120,000.0	58,400.0	52,400.0	230,800.0	173,662.6
3	Ãîâü-Óãòààë	26	3	8	**37**	134,000.0	15,000.0	70,400.0	219,400.0	124,068.2
4	Öàãààí äýëãýð	9	4	11	**24**	100,490.0	30,543.0	71,000.0	202,033.0	150,193.0
5	Áàÿí æàðãàëàí	13	1	5	**19**	120,500.0	57,500.0	114,300.0	292,300.0	171,732.3
6	Ãóðâàí ñàéõàí	20	8	8	**36**	123,800.0	42,000.0	66,500.0	232,300.0	192,206.8
7	ª íäºðøèë	16	2	4	**22**	121,840.0	20,000.0	45,000.0	186,840.0	126,515.6
8	ª ëçèéò	25	5	3	**33**	129,000.0	27,500.0	8,700.0	165,200.0	168,769.9
9	Õóëä	29	16	7	**52**	136,000.0	105,500.0	47,000.0	288,500.0	171,732.3
10	Ëóóñ	27	6	9	**42**	137,500.0	35,000.0	87,500.0	260,000.0	164,896.4
11	Äýëãýðõàí ãàé	22	6	13	**41**	127,200.0	31,000.0	77,551.4	235,751.4	192,998.1
12	Ýðäýí ýäàëàé	16	6	6	**28**	182,500.0	33,500.0	96,000	312,000.0	283,165.7
13	Ñàéõàí -Îâîî	27	8	9	**44**	100,000.0	39,600.0	41,510.0	181,110.0	173,678.3
14	Àäààöàã	38	28	16	**82**	123,800.0	111,000.0	78,800.0	313,600.0	49,065.1
15	Ñàéí öàãààí	81	28	31	**140**	722,400.0	299,800.0	322,300.0	1,344,500.0	796,750.3
	ä¿í	**390**	**130**	**152**	**672**	**2,517,097**	**954,912.00**	**1,261,911**	**4,733,920**	**3,108,604**

Хавсралт:4

2014, 2015 онд шинээр бий болсон, хадгалагдсан ажлын байр

№	Сумын нэр	2014		2015		Өсөлт бууралт	
		Ажлын байр		Ажлын байр			
		Шинэ ажлын байр	Хадгалагдсан ажлын байр	Шинэ ажлын байр	Хадгалагдсан ажлын байр	Шинэ ажлын байр	Хадгалагдсан ажлын байр
1	Хулд	15	-	20	5	5	5
2	Дэлгэрхангай	12	1	11	6	(1)	5
3	Сайхан-Овоо	9	2	7	0	(2)	(2)
4	Эрдэнэдалай	7	0	7	3	-	3
5	Адаацаг	29	5	12	0	(17)	(5)
6	Дэлгэрцогт	8	0	11	1	3	1
7	Луус	14	0	12	0	(2)	-
8	Дэрэн	4	0	12	7	8	7
9	Гурвансайхан	8	11	6	10	(2)	(1)
10	Баянжаргалан	2	0	7	0	5	-
11	Говь-Угтаал	3	0	9	0	6	-
12	Өлзийт	10	1	0	3	(10)	2
13	Цагаандэлгэр	4	0	19	0	15	-
14	Өндөршил	6	0	11	0	5	-
15	Сайнцагаан	45	25	35	24	(10)	(1)
	Дүн	**176**	**45**	**179**	**59**	**3**	**14**